

AZ AMERIKAI PÁRTRENDSZER ALAPJAI.

(REFLEXIÓK AZ ELNÖKVÁLASZTÁSHOZ.)

A nagy erőpróba lezajlott és pedig részben várt, de részben nem várt eredménnyel. A republikánus párt győzött: ez várható volt: csak teljes „földindulás“ révén juthatott volna Smith kormányzó a Fehér Házba. A földindulás valóban be is következett, azonban — s ép ez a nem várt eredmény — a republikánusok javára. Hoover, a republikánusok jelöltje 40 államban győzött és 444 szavazatra tett szert, Smith ezzel szemben 8 államban aratott győzelemmel mindössze 87 szavazatot tudott szerezni. Nemcsak, hogy Hooverre szavazott minden úgynevezett „kétes“ állam többsége, hanem még a „szolid“ Dél egysége is megbomlott s ötven év óta először van republikánus többség Florida, Texas, Virginia és Észak-Karolina államokban.

Igaz, hogy a népszavazás aránya korántsem ilyen megsemmisítő. A leadott 33 millió szavazatból 20 esett Hooverre és 13 Smithre, ami nemcsak azt illusztrálja, hogy az Egyesült Államok alkotmánya erősen kedvez a lokális, organikus többségeknek,¹ hanem azt is, hogy ezúttal nem a szokásos partikulárisztikus ellentétek érvényesültek — amelyek az amerikai pártkereteket általában meghatározzák —, hanem a társadalmi tagozódásnak egyéb, a hagyományos pártkereteket megbontó jelenségei.

Az amerikai demokrata párt ugyanis mind politikai eszmei tartalom, mind társadalmi összetétel tekintetében heterogén alakulat. A klasszikus politikai tudomány szerint: „A pártok legfőbb különbségeit a közélet életelvének két oldala, az egyén és a köz ellentéte s az egyeseknek ehhez kapcsolódó érdeke teremti.“² Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a politikai tudomány ezzel a pártok gyakorlati alakulásának feltételeit egyszerűsítendő szólni a tapasztalati érvényességgel iparkodott volna

¹ Minden állam egy pártgarnitúrát választ az elektorkollégiumba.

² Concha, Politika I. 2. kiad. 505. 1. sk.

meghatározni. Miként a klasszikus közgazdaságtan, a klasszikus politikai elmélet is elsősorban az absztrakt emberi tényezőket iparkodott *ideáltipikusan* meghatározni. A politikai pártalakulásnak is oly alapjait kereste tehát, amelyek az absztrakt emberi lélekben, emberi alapérzelmekben gyökereznek. „E két irányzatnak: a szabadság és a rend iránti odaadásnak ellentéte örök és szükségszerű — írja *Bryce* — mert az emberek értelmi és érzelmi világában gyökerező oly különbségekből fakad, amelyeket mindenütt és minden korszakban fel lehet találni.“³ Minthogy azonban ennek az örök emberi tényezőnek hatását állandóan számos más, esetlegesebb körülmény komplikálja, tényleg csak kivételesen fordul elő, hogy a pártalakulás valóban teljesen megfeleljen ennek az örök elvi ellentétnek.

Ilyen kivételes volt az eredeti pártalakulás Amerikában. Az 11. n. föderálisták, Hamilton szellemi vezetése alatt a központi szövetségi kormányhatalom erősítésének, mint az amerikai irodalomban mondani szokták: az alkotmány „laza“ értelmezésének hívei voltak, ők voltak azok, akik az „amerikai rendszert“ vagyis a mai ipari Amerikát megálmodták, ők propagálták egy nemzeti jegybank és egy radikális védővámrendszer létesítését és céljuk volt erőteljes, jómódú városi polgárság teremtése, amely a szövetségi kormányhatalomnak szilárd támasza lehessen. Nyilvánvalóan európai eszméket képviselt akkor ez a párt: ne felejtjük el, hogy a *merkantil* Európától szakadtak el az északamerikai kolóniák. Épen ezért volt kezdetből fogva népszerűtlen a gyarmatosok széles rétegeiben a föderalista párt és az amerikai farmerdemokrácia individualista eszményeinek jellegzetes képviselője, Jefferson, könnyen aratott rajta diadalt, amidőn az a francia forradalom radikális eszméi ellen túlhevésen kezdett védekezni és a személyes szabadság erős korlátozásához folyamodott.

Thomas Jefferson az egyéni szabadság és a lokálpatriotizmus eszményeinek hirdetője volt: az ő nevéhez fűződik a mai demokrata (akkor ú. n. republikánus) párt megalapítása. Ez a párt, életének első időszakában az egyéni szabadságért, a tagállamok jogaiért, szabad kereskedelemért és pénzügyi decentralizációért küzdött s megvetette alapjait az ú. n. „zsákmányrendszernek“ (Spoils System), amelynek értelmében minden közhivatali állás és állami javadalom a győztes pártot illeti. Ez a párt ilyenformán nyilván-

³ The American Commonwealth. New-ed. (1912). Vol. II. p. 18.

valóan az egész „Rural Americát“ képviselte és meglehetősen egyeduralmat *élvezett* mintegy a század közepéig. Időközben azonban oly változások mentek végbe az amerikai társadalom összetételében és arányaiban, hogy ezek következtében a régi pártellentétek elhalványultak és helyüket az Északnak és a Délnek a rabszolgaság kérdésében vallott ellentéte foglalta el.

A rabszolgaság a Délnek sajátos intézménye volt: az éghajlati viszonyok nem kedveztek itt a szabad fehér munkának, viszont a termelési feltételek a nagyüzemekben való gazdálkodást írták elő. Az északi puritánok kezdettől fogva ellenséges szemmel nézték ezt az intézményt, de mivel az Unió létrejöttkor Észak és Dél körülbelül egyensúlyban volt egymással (1790-ben 35 északi tagja és 30 déli tagja volt a képviselőháznak) kompromisszumos megoldásként a rabszolgaság kérdése megmaradt a tagállamok hatáskörében. Azonban a bevándorlók állandó áradatát mind az északi államok nyelték el s mivel az ú. n. Mason-Dixon vonaltól (az északi szélesség 36 fok 30 percétől) északra 1820 óta nem lehetett rabszolgaállamokat alapítani, 1850 után már nemcsak a képviselőházban, hanem a szenátusban is kisebbségben voltak a *déliek*, Egyedüli mentsváruknak a hagyományos demokrata doktrína *ígérkezett*: a tagállamok alkotmányos jogainak szentsége. Ebben az időben válik a demokrata párt a Délnek kizárólagos képviselőjévé. Az északi demokraták, a pártterdekekre való tekintettel nem mertek a mindinkább nagyobb arányokat öltő abolitionista mozgalomhoz csatlakozni, ami a demokrata pártot teljesen diszkreditálta az északi közvélemény előtt, amely azután a Lincoln vezérlete alatt megalakult új Republikánus pártnak könnyű zsákmánya lett.

Az ily módon létrejött területi megoszlás elsősorban irányadó ma is a pártkeretekre. A régi elvi és társadalmi ellentétek nincsenek többé: az amerikai polgárok szabadságait ma nem a politikai hatalom, hanem a demokratikus közvélemény zsarnoksága korlátozza; a védővámrendszer már nem pártrendszabály, hanem a nemzeti életstandard pajzsa;⁴ a déli ültetvényesek hatalma elenyészett s a Dél ma nem kevésbé ipari, mint az Észak. De a Délnek óvnia kell a fehér társadalom pártegységét, ha a fehér szupremáciát és a négernek politikai elnyomását fenn

⁴ V. ö. W. M. Sloane, Die Parteiherrschaft in den Ver. St. von Amerika, p. 206.

akarja tartani. Mindazonáltal a demokrata párt ma már nem kizárólag partikularisztikus alakulat. A polgárháború (1861—65) óta a demokrata párt csak négyszer tudta a maga elnökjelöltjét diadalra vinni s a négy eset közül is egyben (1912) a republikánusok megoszlása döntötte el a küzdelmet. A demokrata párt csak „tartalék-pneumatik“ és „az állam gépe simábban gurul a republikánus kerekeken“.⁵ Következésképpen a demokrata párt az állandó ellenzék, az „under dog“ (a legyűrt kutya) szerepét játssza és ez a körülmény, valamint a „demokrácia“ cégtáblája új erőforrást nyitott meg neki a nagy atlanti városokban, amelyek az új bevándorlók nyomorult százezreit szívták fel magukba az utolsó félszázad alatt. Ilyenformán a demokrata párt ma két nagy csoportra oszlik, s e két csoport úgyszólván minden tekintetben diametriálisan elüt egymástól. Délen patrícius elemeket, nyakas protestánsokat s a legtisztább angolszász leszármazókat képviseli: Északkeleten proletárokat, katolikusokat, görögkeletieket és zsidókat, a poliglott Közép- és Kelet-Európának szedett-vedett hajótöröttéit, a hírhedt newyorki Tammany Hall hivatásos politikusainak diktátori irányítása alatt.

Az idei elnökválasztás ezeknek a mélyreható ellentéteknek elkerülhetetlen érvényesüléséről tanúskodik. A nagyváros és a „Country“, a protestáns-puritán kapitalista östelepülő polgárság és a mind népi, mind felekezeti összetétel tekintetében tarka és kultúrátlan nagyvárosi proletárság nyíltan meghasonlott egymással a szeszitalom sajátosságos és európai értelemmel megfoghatatlannak látszó kérdésén.

Smith kormányzó ír bevándorló „elem“, római katolikus és „nedves“. Mindezekért jelöltetése sokáig valószínűtlennek látszott. Azonban a demokrata párt csak oly jelölttel remélhette a győzelmet megszerezni, akinek egyéniségétől vámi lehetett, hogy netalán áttöri a párhűség és az előítéletek korlátait. Ilyen egyéniség csak Tammany híres neveltjének, „Al“ Smithnek van. Következésképpen csakis Smithtől remélhette a demokrata párt a győzelmet.

A próba érdekes volt. Ha igaz volna, hogy érdekeik belátása vagy egy fényes szónoki frazeológia vezetni képes modern, nagy százalékban öntudatos tömegeket, akkor Alfréd Smithnek *lehetett* volna győznie. A szolid Délnek s a keleti nagyvárosoknak szavazatait kiegészíthette volna a középnyugati agrárállamok *elégé-*

⁵ A. Siegfried, Les Etats Unis d'aujourd'hui. 3ième ed. (1928) p. 272.

detlen népessége, amelynek Smith minden elképzelhető állami támogatást megígért. Kritikus szemek előtt a demokrata jelölt hírhedt „nedvessége“ sem lehetett veszedelmes. Hiszen Smith kormányzó egy pillanatig sem gondolt a 18-ik alkotmánypótcikkely módosítására, amire egy még olyan népszerű elnök befolyása is aligha lehetne elég. Azonban tekintettel arra, hogy a nagyvárosi kozmopolita elemek gyógyíthatatlan szomjúságának kielégítésére a legfantasztikusabb földalatti apparátus létesült, amelynek működése majdnem állandó polgárháborút idéz elő és a törvénytisztelet erejét aláássa, Smith a demokrata párt ősi hagyományaihoz folyamodott s azt a gondolatot pártolta, hogy bízzák az állami autonómiákra a szesztilalom végrehajtását: azaz annak megállapítását, hogy mi értendő „megrészegítő ital“ (intoxicating liquor) alatt. Azt ugyanis egyetlen amerikai sem vonja kétségbe, hogy a „Country“ valóban hasznot húz a prohibícióból. Az átlagos munkateljesítmény emelkedett s a közrend és a közerkölcsök elleni deliktumok száma lényegesen csökkent a szesztilalom bevezetése óta. Az utóbbi körülmény különösen súlyosan esik latba a déli fehérek szemében, akik könnyen tartják sakkban a maguk fekete tömegeit, amíg a derék négerék józanok. De a részeg szerecsen elől egyetlen fehér nő sincs biztonságban, hiszen mámoros fejjel nem gondol *Lynch* bíró kéréletetlen törvényére. Mindezt azonban nem érintette volna Smith reformja, még ha képes lett volna is a Volstead-Act módosítását a kongresszusban keresztül vinni. A Dél ugyanis fönnttarthatta volna a legszigorúbb szesztilalmat és a Kelet hozzá juthatott volna a maga söréhez, vagy Chiantijához. Ez azt mutatja, hogy az átlagos amerikai szemében a szesztilalom nem gyakorlati rendszabály többé, hanem világnézeti és valláserkölcsei dogma. Megszegni lehet — errare humánium —, de hozzányúlni nem szabad.

Ezzel azonban még korántsincs vége a dalnak. Nyilván súlyosan esett latba Smith ellen még egyébként legerősebb fegyvere: ragyogó szuggesztív egyénisége is. „Az amerikai társadalom — mondja Boutmy — óriási tömegerejét az átlagember eszméinek és előítéleteinek szolgálatába állítja.“⁶ Az átlagember, az átlagos lapos józanész apothéozisa: nem ez volt-e Coolidge elnök példátlanul népszerű „uralkodása“? Csak egy dologban enged meg nagyszerűséget, zsenialitást az amerikai: ez az „efficiency“, a gyakor-

⁶ Eléments d'une Psychologie Politique du Peuple Américain. 2ième éd. p. 97

lati technikus ügyesség s ez az a minőség, amely Hoovert a jellegzetes amerikai életforma legfényesebb képviselőjévé avatja. És ismét valami, ami meghazudtolja az utilitárius szociológiát: Európa alighanem többet várhat Hoovertól, aki gyakorlati üzletember és Európa bajait közvetlen tapasztalásból jól ismeri, mint Smithtől, akinek egész orientációja szinte a naivitásig „kontinentális“ azaz belpolitikai. És mégis Európa szimpáthiái tagadhatatlanul „A1“ Smithszel voltak. Lényében, pozíciójában, fellépésében van valami romantikus varázs s a lecsúszott öreg Európa, mindhiába, jazz-band, rádió, négertánc, burleszk-film és motorkerékpár-őrület dacára, megmarad gyógyíthatatlanul romantikusnak. E mellett Smith kormányzó gondolatvilága minden más amerikai államférfiénél közelebb áll a szociálpolitikai szentimentalizmusnak ahhoz a középkorból ránkmaradt eszményéhez, amelyért az európai politikai élet legnemesebb alakjai küzdöttek és küzdenek. Újabb ok arra, hogy lehetetlenné váljék az igazi amerikaiának szemében, aki nem hisz egy állami szociálpolitika palliatív szereiben, hanem mindent a tőkeerő, a proszperitás növekedésétől vár. Persze, könnyű neki!

Ottlik László.